

Zápis ze semináře:

Výměna zkušeností s realizací projektů OP VK

Téma: vzdělávání žáků se zdravotním postižením

25. ledna 2012, MŠMT, Corso IIa, Křižíkova 34/148, Praha 8

V úvodu semináře přivítal všechny účastníky moderátor celého setkání Mgr. Petr Nečina – gestor oblasti podpory 1.2. Účastníci byli informováni, že se jedná o třetí seminář z cyklu seminářů „Výměna zkušeností s realizací projektů OP VK“. Hlavním cílem seminářů, je poskytnutí prostoru realizátorům projektů pro představení a vzájemné sdílení zkušeností, které získali při realizaci svých projektů.

Účastníkům byly představeny webové stránky MŠMT, na kterých jsou prezentovány výstupy ze seminářů: <http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/vase-projekty-priklady-dobre-praxe>.

Třetí seminář byl zaměřen na téma vzdělávání žáků se zdravotním postižením v projektech OP VK. Představené projekty byly realizované v OP 1.2 a 1.3. Přičemž byly prezentovány projekty z výzev č. 8 a 14.

V první části semináře byly představeny projekty, které se zabývají tématem vzdělávání žáků se zdravotním postižením z různých úhlů pohledu. Druhá část semináře byla věnována diskusi nad tématem vzdělávání žáků se zdravotním postižením a jeho podpora v projektech OP VK.

❖ PŘEDSTAVENÍ REALIZOVANÝCH PROJEKTŮ

1. **ZČU Plzeň: ARET – Automatické čtení textů pro zrakově postižené.** (Rozvoj poradenství pro žáky se SVP, začleňování žáků se SVP (inkluze), Ing. Zbyněk Zajíc

Cílem projektu je inovace a rozvoj výuky, především pak rozšíření možností vlastní domácí přípravy zrakově postižených dětí a žáků aplikací technologie automatické syntézy řeči z textu. V rámci tohoto projektu jsou vytvářeny speciální automaticky čtené učební pomůcky a nástroje pro jejich vytváření a používání. Jde o speciální výkladové učebnice a sbírky příkladů, které budou automaticky předčítány pomocí počítačové syntézy řeči.

Hlavním partnerem projektu je Základní škola a Mateřská škola pro zrakově postižené v Plzni. Projekt je realizován od září 2009 a již se blíží svému konci.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Automaticky čtené učební pomůcky jsou vytvářené pro matematiku a fyziku na druhém stupni ZŠ, což je oblast, která nebyla prozatím tak dokonale rozvinutá. Architektura je založená na klient-server. Celý systém se dělí na administrativní část, ve které učitel může tvořit učební texty a druhá část je veřejně dostupná na internetu: www.ucebnice.zcu.cz. Každý blok je čtený jiným hlasem – ženský hlas x mužský hlas, aby se snadněji udržela pozornost žáka. Žlutě je podsvíceno to, co je právě čteno. Program je nastavený tak, aby při jeho využití mohli žáci využívat i jiné čtečky.

Specifické problémy: bylo nutné nastavit systém tak, aby umožňoval čtení matematických rovnic, které čtečky většinou číst neumí. Číslo i výrazy se vždy nečtou stejně, záleží na kontextu, ve kterém jsou používány.

Bylo proškoleny 100 dětí z 2. stupně ZŠ. Vytvořeno 20 témat z Ma a Fy – teorie i příklady. Systém je navržen obecně a rozšiřitelně. Ohlasy od žáků jsou pozitivní.

Otázky k projektu:

Převod rovnic na text je automatický proces nebo je třeba korektura?

Vše probíhá automaticky. Speciální pedagog vytvoří téma, aniž by musel poslouchat, jak text zní. V editoru jsou zakomponovaná pravidla tak, aby byl text čtený správně. Podařilo se nám vyladit program tak, aby sám rozpoznával kontext, ve kterém jsou čísla nebo výrazy použity.

Je možné získat přístup na Vaše stránky, i když nejsme přímo partnery vašeho projektu?

Pro přístup na stránky je nutné znát heslo. Pokud se chce někdo přihlásit, osloví přes stránky administrátory a ti mu přístup povolí. Nechtěli jsme umožnit nekontrolovaný přístup na server. Nutnost přihlásit se jsme zvolili i kvůli lepšímu monitoringu zájmu. Ale v podstatě má přístup k programu každý zájemce.

2. BRAILCOM, o.p.s.: Centrum podpory pro zrakově postižené žáky, Boris Dušek

Projekt se snaží vyplnit mezeru v odborné péči o těžce zrakově hendikepované žáky (na speciálních i běžných školách). Prakticky nezbytným nástrojem pro přístup k informacím a k usnadnění komunikace je pro tyto žáky tzv. náročná (elektronická) kompenzační pomůcka založená na bázi PC. Existuje mnoho typů těchto pomůcek a jejich různá provedení. Speciální pedagogická centra, která mají většinou tyto děti po odborné stránce na starost, s těmito pomůckami ale nedokážou potřebným způsobem pracovat. V praxi jsme pak zpravidla svědky toho, že se žáci ke vhodné pomůcce vůbec nedostanou. Této situaci se projekt snaží zabránit tím, že připraví nástroje, metodiku a vybuduje středisko podpory, které bude provádět odborné poradenství a školení v oblasti náročných kompenzačních pomůcek pro těžce zrakově postižené žáky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Vidícím lidem technika život zpříjemnila, nevidomým umožnila.“

Klientům centra představujeme nejen běžně používané aplikace, ale i nejnovější technické novinky. Zaměřujeme se na nevidomé a slabozraké klienty a dále na pedagogické pracovníky a pracovníky SPC. Člověk (klient) zkontaktuje centrum, následně vyplní dotazník za účelem zjištění konkrétní zrakové vady, ale i úroveň počítačové gramotnosti klienta. Následuje dvoudenní školení, v průběhu kterého pozorujeme, jak člověk pracuje s počítačem a identifikujeme oblasti, ve kterých by se mohl a chtěl zlepšit. Po dvou měsících následuje druhá část školení, kdy už je připraven individuální plán vzdělávání pro konkrétního klienta.

V rámci projektu školíme v následujících oblastech:

- počítačové programy (Windows, Linux, Mac OS X)
- mobilní zařízení (Apple iOS, iPhone, iPad, iPod Touch)
- lupy (přenosné/stolní, na blízko/na dálku)
- další praktické dovednosti: emaily, kontakty, kalendáře, kancelářské balíky.

V rámci projektu jsou také vyučovány a zlepšovány některé speciální vzdělávací aplikace:

- LangSchool, Biblio, Trafika, Brailchem
- Aplikace Trafika – digitalizované noviny, každé ráno načteno cca 40 nových deníků a novin
- Aplikace Brailchem – chemie pro nevidomé – periodická tabulka prvků, molekuly vazby apod
- Digitální knihovna Biblio – klienti si mohou půjčit knihy v Braillovu písmu, nebo si je poslechnout ve formátu mp3.

V rámci projektu jsme vytvořili také 3 nové české hlasy. Výstupem projektu je také Příručka zpřístupňujících technologií, která obsahuje návody na používání pro všechny platformy, praktické příklady a možnosti řešení použití a instruktážní videa.

V rámci projektu byla natočena také videa, která měla přiblížit projekt veřejnosti. Více další informace o projektu na: www.brailcom.org; www.facebook.com/brailcom; www.youtube.com/brailcom

Otázky k projektu:

V rámci aplikace Biblio jste zmínil, že máte k dispozici každé ráno 40 titulů novin. Jak je získáváte?

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Máme dohodu se společností NEWTON Media, která má smlouvu s dalšími redakcemi a od nich se texty stahují. Přístup do aplikace je zdarma, ale pouze pro uživatele, kteří mají průkaz ZTP.

V rámci projektu jste vytvořili 3 vlastní hlasy. Dají se někde stáhnout, nebo je má člověk doma na počítači?

Jsou pod svobodnou licenci. Možné stáhnout na stránkách Podpora pro řečový systém Festival.

Je aplikace Digitální knihovna vaše vlastní?

Aplikace je samostatné organizace, my ji spravujeme technicky. Aplikace dostupná na: <https://biblio.brailcom.org/biblio/catalog>.

Jak bude naloženo s výstupy projektu v rámci udržitelnosti?

Všechny výstupy dostupné pod svobodnou licenci, volně šiřitelné. Dále se budeme snažit získat další finance na pokračování a zlepšování programů. Zmínění programy poběží dál.

Učíte přímo práci se čtečkou? A čte vše, co je na obrazovce? Co programy ovládané hlasem?

Učíme klienty pracovat se čtečkou. Většina programů umožňuje číst vše, co je na obrazovce. Zatím neplánujeme výuku programů ovládaných hlasem.

3. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka: TONDa – Tlumočení očima neslyšícího dítěte, Lucie Břinková, Markéta Spilková a Josefina Kalousová

Projekt je zaměřen na řešení komunikačních bariér mezi dvěma odlišnými kulturami - kulturou slyšících a kulturou neslyšících lidí. Cílovou skupinou projektu jsou slyšící i neslyšící žáci ZŠ. Projekt seznamuje neslyšící žáky s odlišnostmi slyšících i neslyšících, s informacemi o tlumočnických službách, které jsou důležité pro jejich život ve slyšící společnosti. Slyšící žáky projekt seznámí s jinakostí světa neslyšících, dá jim příležitost více poznat potřeby neslyšících a naučí je vycházet s nimi bezproblémově v každodenních situacích.

Projekt funguje od roku 2003 a je zaměřen na žáky ZŠ. Na začátku byl proveden průzkum o povědomí o tlumočnických službách u dětí na ZŠ pro neslyšící. Výzkum prokázal, že děti nevědí, že mají na tlumočení právo, neví, kdo tlumočnick je. Je to tím, že 95% neslyšících dětí má rodiče slyšící, tito rodiče za ně často vše vyřizují a neslyšící děti se neučí samostatnosti.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V rámci projektu jsme navštívili 12 mimopražských škol pro neslyšící. V každé škole jsme byli 3x. První návštěva měla sloužit k vzájemnému seznámení, cílem bylo ukázat neslyšícím dětem, že český znakový jazyk je přirozeným jazykem. Hovor mezi neslyšícím a slyšícím byl zprostředkováván prostřednictvím tlumočnicků. Druhé setkání – workshop, byl zaměřen na ukázkou toho, jak vypadá práce tlumočnicka v praxi. Třetí návštěva byla také ve formě workshopu, zaměřeného na nacvičování konkrétních situací kdy si žák chce objednat tlumočnicka. Důraz byl kladen na to, aby se děti naučily jak zkontaktovat tlumočnicka (seznámení s existencí kontaktních center, možnosti objednávky prostřednictvím sms apod.). Děti si vyzkoušely reálné situace v praxi. Pro děti to byla velmi pozitivní zkušenost, vyzkoušely si celý proces, vědí, kdo to tlumočnick je a co od něj mohou očekávat.

S workshopy navštěvujeme nejen školy pro neslyšící, ale i běžné ZŠ, kde jsou neslyšící integrováni. V běžných školách je workshop zaměřen především na to, aby se děti naučily, jak se svými neslyšícími spolužáky komunikovat. Opět je využívána zážitková forma.

Dále jsme zorganizovali tzv. zážitkové dny. Jedná se o víkendové nebo celodenní akce, na kterých jsou pro děti připravena různá stanoviště (např. u lékaře). Na každém stanovišti byl tlumočnick, děti si zkoušely jak vyřešit situaci bez a s tlumočnickem. Jiný den byl zaměřen na práci v televizi – zkouška tlumočení zpráv. Na konec května je plánovaný den na hradě Helfštýn – kdy se uskuteční středověká oslava a vybudují se různá stanoviště, která dětem přiblíží, jak se žilo ve středověku.

Podarilo se nám také přihlásit neslyšící děti do soutěže Bludiště na ČT. Před soutěží proběhl workshop, kde si děti vyzkoušely, jak to bude při soutěži vypadat, jak budou pracovat s tlumočnickem. Bludiště – velký úspěch, že se podařilo do soutěže dostat neslyšící děti, ale zároveň i běžně slyšící děti viděly, jak se s neslyšícími dětmi pracuje.

Muzejní hra pro neslyšící děti vychází z formátu klasické muzejní noci. Děti v doprovodu učitele a tlumočnicka navštěvují muzea. Přednáška a výklad je tak pro ně daleko srozumitelnější a zajímavější.

V rámci projektu považujeme za velmi důležité, že navštěvujeme děti přímo ve školách a informujeme děti, jak pracovat. Zároveň je v každé škole přítomen neslyšící učitel-zaměstnanec. Děti na něj dostanou kontakt a vědí, že pokud se budou chtít informovat o tlumočení, mohou jít za tímto učitelem.

Projekt neměl za cíl pouze osvětovou činnost, ale důležitý byl pro nás konkrétní zážitek. Snaha probudit v dětech zájem o znakový jazyk, seznámili se s prací tlumočnicka ale zároveň si situace a spolupráci s tlumočnickem vyzkoušeli v praxi.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pokračujeme v dokončování internetového portálu – naplánováno bylo vytvoření takového internetového rozhraní, kam budou uloženy všechny informace v českém znakovém jazyce. Vše bude formou her.

Web bude sloužit také pro učitele, kteří hledají informace k výuce neslyšících dětí. Zároveň zde budou informace pro tlumočníky, jelikož je tlumočení pro děti do jisté míry specifické. Portál bude v provozu na konci května. Po skončení projektu bude pokračovat dál.

V plánu je rovněž divadelní představení, na téma: jak se pracuje s tlumočnickem atd. V závěru proběhne konference pro zhodnocení projektu.

Hodnocení projektu:

Děti si pamatují informace z dřívějších workshopů. Dobrá zpětná vazba. Pozitivní hodnocení i od pedagogů, učí se nejen děti, ale i pedagogové.

Otázky k projektu:

Na portálu budou veškeré informace přeloženy do znakového jazyka, tedy i texty?

Ano, stránky projektu budou pracovat na obdobném principu jako: www.cktjz.com.

Setkal jsem se s názorem, proč překládat psaný text do znakového jazyka, když napsanému textu neslyšící rozumí?

Pravděpodobně bude hlavní problém v tom, že tento názor vychází od slyšících lidí. Máme s tím stejné zkušenosti. Znakový jazyk není zatím brán jako plnohodnotný jazyk. Komunita neslyšících však také není zcela jednotná, ale často je to tím, že jsou ovlivněni názory slyšící společnosti.

Psaný text tedy není to, co obě skupiny spojuje?

Neslyšící dítě ve slyšící rodině nemá dlouho žádný jazyk. Rodiče se hned neučí znakový jazyk, takže dítě nemá žádný vlastní mateřský jazyk. Až např. od 6 let se dítě učí znakový jazyk, takže se ho učí spíše jako cizí jazyk a ne jako vlastní. Spousta neslyšících má problémy s porozuměním textu. Ne vždy umí neslyšící číst a psát. Většina lidí toto neví, a proto je potřeba tato osvěta.

Liší se v přístupu k této problematice lidé, kteří se jako hluší narodili a ti, kteří ohluchli?

Ano, v tomto jsou opravdu rozdíly. Záleží na tom, kdy člověk ohluchl. Buďto je to předtím nebo potom, co si osvojil jazyk. Poté i různý přístup, ale samozřejmě nic nejde zobečňovat.

Na školách pro sluchově postižené se klade důraz, aby se děti naučily odezírat, jaký je na to váš názor?

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ano, je to tak pořád. Problém však je, že dítě nemá tak širokou slovní zásobu, aby mohlo dobře odezírat. Dítě nemá osvojenou češtinu, proto je pro něj těžké odezírat. Ve výsledcích není odezíráni zcela vhodná metoda výuky. Odezírání je velmi náročné, pokud se děti mají soustředit na výuku je to velmi složité. Zároveň je třeba zdůraznit, že odezíráni se nedá naučit, děti pro to musejí mít vlohy.

Výuka dílčího znakového jazyka?

Myslím si, že je to určitě dobrá cesta. Dětem to velmi pomáhá. Usilujeme o to, že když je dítě integrované, je potřeba, aby byl při výuce přítomen i tlumočník. Pokud tlumočník chybí, děti pak mají problém s vlastní identitou, protože se nedomluví pořádně s nikým.

Dříve se učilo, že odezíráni je pro praktický život nejlepší. Jaká je optimální kombinace?

Podle mé zkušenosti, to že umím odezírat a jsem schopná komunikovat v běžném jazyce je velká výhoda. Za obrovské plus ale vidím to, že všechny informace ke mně chodí ve znakovém jazyce. To by měl být základ, protože pro děti je to přirozený jazyk. Na tento jazyk by pak měla být nástavba ve velmi dobré znalosti psaného českého jazyka. Z vlastní zkušenosti ale vím, že i když dobře odezírá a česky umím také dobře, z mluveného projevu zachytím zhruba pouze 25 % informací.

Tlumočnické služby jsou součástí zákona o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob 155/1998, Sb., ve znění pozdějších předpisů, kde je stanoveno, že neslyšící mají právo na tlumočnické služby.

V ČR existují 2 střediska rané péče pro neslyšící, poskytují i základy znakového jazyka. Problém je v tom, že jsou pouze ve 2 velkých městech a tedy i špatně dostupné. Velký problém je to, že rodiče dostanou první informace pouze od lékařů, názor komunity neslyšících a lékařů je ale jiný.

4. UP Olomouc: Centrum APA. + Speciální poradenské centrum aplikovaných pohybových aktivit, Mgr. Milada Truksová

Oba projekty na sebe navazují a doplňují se. První projekt začal 2009 a už se blíží ke konci, druhý projekt začal v roce 2010 a konec je plánován na rok 2013.

Projekt je zaměřen na zlepšení rovných příležitostí dětí a žáků, včetně dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Vytváří se systém poradenských služeb poskytovaných celému spektru žáků se SVP a jejich rodičům. Postupně dojde ke zlepšení stavu profesních a občanských kompetencí pedagogických pracovníků.

Zabýváme se aplikovanými pohybovými aktivitami (APA). Často se stává, že děti jsou na základě lékařských posudků automaticky osvobozené od tělesné výchovy. My jsme však

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

přesvědčení, že osvobození od tělesné výchovy není vždy zcela nutné, sportovat mohou i lidé se zdravotním znevýhodněním, je tomu však nutné přizpůsobit prostředí.

Pracujeme s dětmi se SVP v mateřských školách a přípravných třídách základních škol, se žáky ZŠ a SŠ se SVP a se žáky, kteří jsou ohroženi předčasným odchodem ze vzdělávání, dále pak s rodiči dětí a žáků se zdravotním postižením či sociálním znevýhodněním, s pracovníky škol a školských zařízení a pracovníky organizací působících v oblasti vzdělávání nebo asistenčních službách a v oblasti volného času.

Nejvíce se věnujeme školní TV. Dětem představujeme možnosti, které mohou využít. To, že mají nějaký problém, neznamená, že nemohou sportovat. Je třeba dodržovat určitá pravidla, ale sportovat lze. Zároveň rozvíjíme poradenské služby. Snažíme se ukázat dětem, jaké mají možnosti, ale zároveň i aktivity, které přispívají k „otevření očí“ i ostatní populaci. O vzdělávací programy je velký zájem, který převyšuje naše původní plány.

Možnost vyzkoušet si i nejrůznější pomůcky. Více informací o projektu: www.apa.upol.cz.

Otázky k projektu:

Projekt je primárně zaměřen na tělesně postižené?

Projekt není primárně zaměřen pouze na tělesně postižené, nejvíce ale máme žáků s tělesným a zrakovým postižením.

Pracovali jste také se sluchově znevýhodněným a sociálně znevýhodněnými?

S dětmi se sluchovým postižením tolik nepracujeme. Školy, na které jezdíme, integrují především děti se zdravotním znevýhodněním. Problematika sociálně znevýhodněných dětí je řešena v disertačních pracích.

5. ZŠ a MŠ pro tělesně postižené, Liberec: Centrum dr. Jedličky. Rozvoj poradenství pro žáky se SVP, začleňování žáků se SVP (inkluze), Mgr. Kamila Červinková

Cíl projektu:

1. Založení poradenského centra na reedukaci poruch učení přednostně u dětí a žáků s tělesným a kombinovaným postižením a poruchami SPUCH.
2. Nabídka diagnostických, metodických a didaktických materiálů.
3. Vytvoření poradenského a metodického pracoviště jako partnera OŠMT LK ve smyslu tvorby a ověřování činnosti poradenských center pro školy.

Dlouhá léta škola i ústav dobře spolupracovaly, v době nového sociálního zákona byla nutná změna, z finančních důvodů došlo k tomu, že některé aktivity ústavu byly zpoplatněny.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V rámci projektu tak vzniklo paralelní centrum. Projekt zahájen v říjnu 2009, konec plánován na podzim 2012.

Působnost rozšířena i na další regiony.

Cílovou skupinou projektu jsou předškolní děti od 5-ti let věku a žáci ve věku od 6 do 16-ti let se speciálními vzdělávacími potřebami plynoucími z jejich zdravotního znevýhodnění. Všichni klienti dokládají neurologickou diagnózu.

KA 01 reedukace SPU – nejen samotná diagnostika, ale i náprava.

KA 02 EEG trénink – metoda biofeedback. Velká poptávka po této metodě. Klientela rozšířena i na klienty s epilepsií. Většina dochází 2 x týdně. Terapeutka vyhodnocuje průběh terapie.

KA 04 - Bazální stimulace - ošetřovatelská metoda pro děti s těžkým postižením. Bazální stimulace se dělá v přirozených podmínkách nebo ve Snoezelenovém prostředí.

KA 05 - Orofaciální stimulace je používána u dětí s těžkým postižením. Aktivity pomáhají dýchání, přijímání stravy apod. Aktivity se souhrnně špatně hodnotí, každé dítě má vlastní plán, ale téměř u všech dětí se nám daří zlepšení v oblasti redukce salivace.

KA 06 - Osvědčuje se metoda práce s iPad.

KA 07 - Logopedie – zaměřené na děti s dysartrií, zabývá se lehčími vadami. Svými kapacitami nestačíme poptávce.

Negativní zkušenosti:

Nedaří se naplňování indikátoru integrovaných klientů – ne vždy chtějí školy vydat potvrzení. Proplácení zálohových plateb ze začátku projektu, ale v současné době již vyřešeno.

Podcenění administrativy projektu – podcenili jsme některé administrativní výstupy, časově náročné.

Pozitivní zkušenosti:

Zájem rodičů převyšuje naše personální a časové možnosti.

Otázky k projektu:

Jste speciální škola?

Jsme základní, praktická i speciální škola. Spolupracujeme také se základními školami, které žáky se SVP integrují.

6. ZŠ, Brno, Štolcova 16 – DVPP v oblasti práce se žáky s autismem, Ing. Tomáš Dostál, Mgr. Tomáš Musil

Jedná se o bývalou zvláštní školu. Nyní se věnujeme vzdělávání žáků s poruchami autistického spektra na základě projektu „Autismus“ v Jihomoravském kraji. Škola byla transformována, protože měla na provoz takového vzdělávání vhodné podmínky. První třída byla otevřena v roce 2003. V letošním roce už máme všechny třídy, ve kterých se věnujeme výhradně vzdělávání dětí s autismem. Jsme jediná škola tohoto druhu v ČR. Součástí školy je také speciálně pedagogické centrum. Problémem je stále rostoucí počet klientů poradenského centra, přičemž počet pracovníků se nezvyšuje.

Škola realizuje několik projektů financovaných z EU.

Tento projekt odstartoval v roce 2009 a je realizován na území 6 krajů: Jihomoravský, Olomoucký, Moravskoslezský, Zlínský, Vysočina a Jihočeský.

První projekt je zaměřen na děti integrované v běžných ZŠ. Hlavním problémem byly nedostatečné znalosti pedagogů s prací s touto specifickou skupinou dětí. Byly vytvořeny kurzy, po ověření na několika školách byly zapracovány připomínky. Finální kurz akreditován MŠMT, což bylo i jedním z motivačních faktorů škol pro zapojení se do projektu. V současné době realizujeme již akreditované kurzy.

V projektu jsou vytvořeny a pilotně ověřeny 3 nové kurzy DVPP, které připravují pedagogické pracovníky vzdělávající žáky s autismem tak, aby mohli nabyté vědomosti a dovednosti využívat nejen ve své praxi, ale zároveň je dále předávat dalším pedagogickým pracovníkům. Mezi doprovodné aktivity patří poradenství.

Kurzy včetně studijních materiálů a doprovodných opatření byly pilotně ověřeny na skupině pedagogických pracovníků a následně připraveny k akreditaci. Celkem bude do projektu zapojeno 25 škol. V průběhu trvání projektu se do aktivit projektu zapojí 875 pedagogických pracovníků.

Problémy: na počátku projektu nás pedagogové nepřijímali moc dobře. Museli jsme řešit otázky typu „Proč se má školení účastnit celý pedagogický sbor, když je dítě s autismem jen v jedné třídě?“ Je často na vedení školy, aby připravili vhodné prostředí. Museli jsme řešit také problémy s platební neschopností kvůli zpožděným zálohovým platbám, což nás dostávalo do velkých problémů a často demotivovalo.

Pozitivní zpětnou vazbou je pro nás velký zájem škol.

Otázky k projektu:

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Má míra autismu nějaké stupně?

Ano, děti u nás na škole se liší v míře postižení autismem, navíc máme děti se zdravotním postižením. U každého dítěte je nutný individuální přístup. Bylo velmi těžké najít pedagogické pracovníky a vhodně poskládat děti do jednotlivých tříd, tak aby péče o ně byla co nejvíce efektivní.

Kolik máte dětí v jedné třídě?

V každé třídě je 6 dětí – celkem 9 tříd. Velmi problematické je centrum, které má na starosti 800 dětí. Počet dětí s diagnózou autismu se zvyšuje, je to především kvůli nedostatečné diagnostice v minulosti.

Zároveň bylo i cílem projektu změnit myšlení některých pedagogů na běžných školách, že je dítě postižené, nikoliv nevychované. K diagnóze patří určité chování, je třeba to respektovat.

Jak se osvědčila specializace?

Škola se specializovala postupně. Nejprve jsme přijali žáky s autismem do první třídy, kteří nahradili vycházející žáky ze třídy 9, postupně se tak obměnilo celých 9 tříd. Zároveň se přirozeným procesem obměnil také pedagogický sbor.

Jaké máte zkušenosti s přechodem dětí do vyššího stupně vzdělání?

Přechod je ve většině případů problematický. Na střední praktické školy se dostávají jen ti nejlepší, důležitá je především práce v rodině. Z praxe ale vyplynulo, že čím dříve se s dětmi začne pracovat, tím jsou zpravidla lepší výsledky. Včasná péče má obrovský vliv na samostatnost a využití míry podpůrných prostředků, které děti ve svém životě potřebují. Zároveň uvažujeme o následném zapojení dětí s autismem do pracovního procesu.

Mohou se na Vaše semináře přihlásit i lidé z jiných regionů? Bude metodika? Jaké máte zkušenosti s metodou strukturovaného učení? Nám se osvědčila i v práci s dětmi se zdravotním postižením.

Děláme kurzy v rámci projektu a zároveň kurzy ve spolupráci s APLA Jižní Morava (<http://apla-jm.cz/>). Naše kurzy z projektu budeme i dále nabízet v rámci udržitelnosti.

Metodika bude vytvořena. Bude volně k dispozici. Ke strukturovanému učení doporučuji knihu Zuzany Žampachové – Strukturované učení.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

7. UPOL: Inovace činnosti SPC při posuzování speciálních vzdělávacích potřeb Společnost pro Mukopolysacharidosu: Speciální vzdělávací potřeby dětí a žáků se vzácnými onemocněními, Doc. PaedDr. Jan Michalík

Realizujeme 2 projekty, které jsou vzájemně provázané. Nositelem prvního projektu je univerzita, druhým občanské sdružení. Oba projekty jsou celorepublikové.¹

Cíle prvního projektu byly spíše systémové: považujeme za nutné definovat jednotlivé stupně postižení. Ze zkušeností z praxe totiž vyplývá problémem definovat, kdo má dostat asistenta. Neexistovala jednoznačná kritéria. Cílem projektu je zajistit objektivizované a standardizované a „spravedlivé“ posuzování míry SVP.

U druhého projektu bylo cílem „otevřít“ téma vzdělávání dětí se vzácnými onemocněními. Snažíme se oslovit rodiče, děti, jejich učitele a okolí dětí.

KA – projekt 1:

Klíčové bylo vytvoření katalogu stupňů SVP. Ověřeno na 600 žácích u 6 onemocnění. Podle výzkumů 88 % pracovníků SPC katalogy velmi uvítalo. Jedná se o nově vytvořenou zcela originální metodu. Bylo nutné udržet vysokou odbornou úroveň, ale zároveň zajistit praktičnost příručky. Katalogy stupňů SVP: pracuje se na základě domén, subdomén, ke kterým se vztahují jednotlivé výroky. Kterými se ověřuje míra úbytku příslušné funkce. Dále bude třídícím znakem věk dítěte. Katalogy jsou již hotové. Připravovalo je cca 60 lidí přímo z center, za podpory pracovníků akademické sféry. V procesu přípravy se ukázalo, že bude nutno metodickou část Katalogů doplnit „záznamovým programem“. Proto pracujeme na výrobě softwaru, který bude součástí metodiky. Software původně nebyl přímo součástí projektu, ale v průběhu realizace vznikla potřeba software vytvořit.

Metodické listy pro práci se žáky se SVP primárně v inkluzivním vzdělávání. Metodické listy jsou zatím ve fázi přípravy. Bude vytvořena metodika pro učitele i pro asistenty pedagoga. I tato metodika projde procesem ověřování – přímo ve třídách, v nichž je žák s příslušným zdravotním postižením vzděláván.

KA 8 - Dostupnost a působnost služeb SPC v regionu – probíhá sběr dat o každém kontaktu centra se žáky se SVP. U center s mentálním postižením sbíráme vzorky z několika krajů. Vznikne atlas dostupnosti center SPC. Jedná se o velmi rozsáhlý a logisticky náročný úkol. Participovalo na něm více než 100 pracovníků SPC z celé ČR. Je úzká spolupráce s odbory školství krajských úřadů. Nasbíráno bylo několik desítek tisíc údajů. V souvisejících aktivitách projektu byla provedena zevrubná analýzy činnosti SPC jako prvku školských

¹ Projekt UPOL - Inovace činnosti SPC při posuzování speciálních vzdělávacích potřeb je v zápisu označován jako Projekt 1, projekt Společnosti pro Mukopolysacharidosu: Speciální vzdělávací potřeby dětí a žáků se vzácnými onemocněními, budeme označovat jako projekt 2

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

poradenských zařízení. Byl posouzen dopad nové právní úpravy na činnost SPC. Navázána byla spolupráce s Ústavem pro informace ve vzdělávání. Podrobně byly vytěženy statistické údaje o počtech dětí se zdravotním postižením v různých formách vzdělávání. Vše doplněno údaji o počtu asistentů pedagoga a byly konstatovány velké až alarmující rozdíly v krajích ČR při přiznávání tohoto prostředku speciálně pedagogické podpory.

Je zpracována tabulka počtu dětí s postižením v klasických školách. Poslední sloupec vyjadřuje, kolika žákům z daného kraje se dostane podpora asistentů pedagoga. Velké rozdíly mezi kraji. Jedná se o alarmující rozdíly v rámci ČR.

KA – projekt 2:

V rámci tohoto projektu je základním cílem „otevřít problematiku“ vzdělávání dětí se vzácnými onemocněními. Jedná se o velmi různorodou skupinu (až několik stovek různých onemocnění) jejichž charakteristickým znakem je velmi nízké zastoupení v populaci. A to v řádu jednotlivců v celé ČR či několika desítek a maximálně stovek. Logicky vzdělávání těchto dětí byla v minulosti věnována menší pozornost.

Vznikla Metodika posuzování SVP u dětí se vzácnými onemocněními. Jedná se o druh metodického průvodce pro pracovníky zejména SPC (případně PPP), kdy mají možnost seznámit se se základní etiologií onemocnění, ale zejména jeho dopady do vzdělávacích potřeb žáků. Tak jsou popsány onemocnění Mukopolysacharidosa, Cystická fibroza, spinální muskulární atrofie, a vybraná další dílčí onemocnění.

Vzdělávací aktivity druhého projektu mají velmi důležitou roli. Velmi široká skupina účastníků. Byl problém vybrat vhodné lektory, někteří rodiče vůbec nebyli zvyklí vzdělávat se v této oblasti. Nakonec jsou kurzy navštěvované a účastníci je hodnotí jako přínosné. Souběžně probíhá i kurz pro pedagogy těchto žáků.

Výstupem projektu je dále kniha Rodič a dítě se zdravotním postižením na ZŠ. Ta bude řešit otázky, které mají rodiče těchto dětí a žáků vědět, navštěvuje-li jejich dítě běžnou školu

Hlavním problémem, který jsme při realizaci měli, bylo nastavení úvazků jednotlivých pracovníků. Dnes už bychom z praktických důvodů neuzavírali pouze částečné úvazky, ale úvazky celé.

Otázky k projektu:

Metodika prvního projektu, bude veřejně dostupná?

Ano, metodika dostupná bude. Vše co realizujeme v rámci projektu, je na našich webových stránkách: <http://spc-info.upol.cz/profil/> a www.svp-vzacnaonemocneni.cz.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Mají rodiče zájem o realizované vzdělávací akce v rámci druhého projektu?

Ano mají. Z počátku bylo nutné hodně o kurzech informovat. Osvědčilo se, když jsme na počátku realizovali semináře pro rodiče i učitele najednou. Dnes už je ale dělíme, protože problematika je specifická. Máme řadu pozitivních ohlasů ze seminářů. Nejde pouze o teorii, ale praktické ukázky, jak s dětmi pracovat. Zároveň se osvědčila účast asistenta.

❖ DISKUSNÍ BLOK NA TÉMA VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE ZDRAVOTNÍM ZNEVÝHODNĚNÍM A JEJICH PODPORA V OP VK

Názory které se objevily v následující diskuzi, odrážejí názory jednotlivých účastníků diskuze, nikoli MŠMT.

V jaké míře jste pracovali se žáky ve speciálním školství a žáky se zdravotním postižením v běžných školách?

Mgr. Tomáš Musil, ředitel praktické a speciální školy

Myslím si, že v ČR se někdy integrace provádí za každou cenu přesto, že máme vytvořený poměrně dobrý systém speciálního školství. Vždy by se mělo k dětem přistupovat individuálně. Po Štrasburku se rozpoutala určitá hysterie. Zásadně nejde s tímto směrem nesouhlasit. Pokud žák výuku v hlavním proudu přiměřeně zvládá a škola mu dokáže vytvořit takové podmínky, pak integrace ano. Ale zásadním hlediskem pro integraci je přínos pro dítě/žáka, to jestli je dítě/žák spokojený a do kolektivu se těší.

Jaký je Váš názor na to, pokud by byli do běžné třídy v běžné škole začleňováni zdravotně postižení žáci při důsledném uplatňování podpůrných opatření např., pokud se sníží počet dětí?

Mgr. Tomáš Musil, ředitel praktické a speciální školy:

Ano, byl by to ideální stav, kdyby bylo i v klasické třídě např. 12 žáků, byla by integrace snazší.

Markéta Spilková, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka:

Ano, já s tím úplně souhlasím, mám pocit, že se dnes příliš tlačí na to, aby byly děti integrované. U dětí, které jsou zdravotně znevýhodněné je to i možné, protože jejich jazykem je čeština. Pokud se budeme bavit o integraci sluchově postižených je situace jiná, protože jejich mateřským jazykem není čeština. Na běžných školách sice dostane dítě lepší vzdělání, ale chybí mu sociální začlenění do třídy.

Pokud se ale na to budeme dívat z pohledu dalšího vývoje, kdy děti opustí specializovanou základní školu a pak přejdou do normálního života, tam je ale obrovský skok.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Markéta Spilková, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka

Ano, vše má samozřejmě své plusy a mínusy. Pokud ale sluchově postižené děti studují na škole pro sluchově postižené a setkávají se stejně handicapovanými lidmi a dětmi, mají děti po vystudování školy vlastní identitu, určitou svou komunitu, do které patří. Když budou studovat v klasické škole, nikdy do ní přímo nezapadnou.

Není to pak ale mínus, že jsou neslyšící opravdu vyčleněni následně v běžném životě?

Markéta Spilková, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka:

Ano trochu to nevýhoda je. Je určitě dobré mít kontakt s oběma skupinami. Neslyšící ale kontakt se slyšícími často vzdávají. Důležité je, jak se člověk sám cítí a kam se chce „zařadit“. Je důležitá osvěta v obou světech. Všichni očekávají, že se neslyšící přizpůsobí slyšící komunitě, ale ne všechny napadne, že i slyšící by se měli přizpůsobit neslyšícím.

Mgr. Tomáš Musil, ředitel praktické a speciální školy:

Nejsem proti integraci, ale integrace nemůže být plošná tak, jak je to u nás. Je nutné posuzovat integraci individuálně.

Shodneme se na tom, že by mělo jít především o zájmy dítěte. Jako velký problém se jeví začleňování skupiny tzv. „hraničních dětí“. Pokud budou existovat lepší podmínky pro začleňování (dostupná podpůrná opatření), bude situace jednodušší.

Doc. PaedDr. Jan Michalík, UPOL

Nelze jasně říct, které dítě je hraniční. Každé dítě má určitá specifika. Velmi závisí na úhlu pohledu, protože každý má jiné zkušenosti. Důležité také je položit si otázku: „Kdo rozhodne, v jaké škole se dítě bude vzdělávat?“ Měl by to být především rodič. Toto by měl být obecný princip. Liší se názor speciálního pedagoga, právníka, psychologa atd. Je těžké určit hranici např. IQ, které bude rozhodovat o tom, kam se dítě zařadí. Na začátku je však vždy rodič a jeho zodpovědnost za své dítě.

Mgr. Tomáš Musil, ředitel praktické a speciální školy:

Samozřejmě je to na rodiči. Vy o dítěti rozhodujete a je to na jeho zodpovědnost. My vám ve škole pouze řekneme, jak se na konkrétní dítě díváme my. Dítě má být v podmínkách, ve kterých se bude dobře cítit. Nejde jen o IQ.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Když stimul k přípravě na vyučování nepřichází z rodiny (viz problém tzv. pseudoretardace), měl by zasáhnout stát a do jaké míry?

Doc. PaedDr. Jan Michalík, UPOL

K tomuto bych doporučil pořad České televize – Fokus (<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10119615714-fokus-ct24/video/>), který bude tento týden integraci věnován.

Mgr. Tomáš Musil, ředitel praktické a speciální školy:

Prevence a pozitivní motivace je nutná, ale zároveň je nutná i určitá represe tam, kde rodiče selhávají.

Vy osobně cítíte rozdíl mezi pojmy integrace a inkluze/začleňování?

Doc. PaedDr. Jan Michalík, UPOL

Zkušenost z Evropy, integrace je především o zažitých kulturních vzorcích. Je třeba si uvědomit, že integrace může pomoci nejen samotnému dítěti, ale zároveň i zdravé děti si rozvíjejí své sociální kompetence.

Mgr. Tomáš Musil, ředitel praktické a speciální školy:

Integrace je možná, pokud je na to připravená společnost.

Markéta Spilková, Česká komora tlumočnicků znakového jazyka:

Proti integraci nic nemám. Když se narodí neslyšící dítě, lékař dítěti nabídne kochleární implantát. Komunita neslyšících se zmenšuje. Byla bych ráda, pokud by rodiče byli více informováni o dalších možnostech vzdělávání neslyšícího dítěte. Co se týká systému vzdělávání, je v tom velký chaos a byl by více potřeba nějaký ucelenější přístup.